

MUZIKAS SKATES PRIEKŠVAKARĀ

Kopš VK(b)P CK vēsturiskā lēmuma par operu «Lielā draudzība» izmēģināšas nopietnas un svarīgas pārmaiņas kā visas Padomju Savienības, tā arī Padomju Latvijas muzikas jaunrades attīstībā. Partijas norādījumi par ideoloģijas jautājumiem, A. Zdanova runa apspriedē ar padomju komponistiem 1948. g. janvārī, I. Vissavienības padomju komponistu kongress 1948. g. pavasarī bija notikumi, kas lika pārvērtēt visu padomju muzikas attīstības gaitu. Šie vēsturiskie notikumi padomju muzikas radošajiem darbiniekiem nosprauda ceļu uz jaunu idejisku augsmi, uz padomju realistiskās muzikas mākslas virsotnēm.

Sai ceļā Padomju Latvijas komponistiem pārvarami daudzi nopietni šķēršļi. Satruņņusās buržuaziskās ideoloģijas radītās muzikas daļi ārdošās formalisma ietekmes, apolitiskums, subjektivistiska pieeja mākslai, ieslēgšanās individualisma čaulā, nacionālas aprobežotības tendences, atrašanās no klasiskā mantojuma, īpaši no krievu klasikas progresīvi demokrātiskajām tradīcijām, atrašanās no tautas daiļrades avotiem, — visas šīs parādības līdz šim ir nopietni kavējušas Padomju Latvijas muzikas attīstību.

Nevarētu teikt, ka šodien visi trūkumi būtu jau izskausti un to ietekmes pārvarētas. Gluži pretēji — daudzi no šiem trūkumiem vēl apēno mūsu muzikas jaunradi. Tas izskaidrojams ar to, ka mēs vēl neprotam pienācīgi izvērst spēcīgāko augšanas ieroci — dziļu, lietderīgu kritiku un paškritiku. Pēdējā laikā visā masu muzikas jaunrades frontē vērojams nenoliedzams pagrieziens, kas rāda, ka ir sākies nopietna cīņa par realistisku muzikas mākslu, cīņa par socialistisko realismu latviešu muzikā.

Tieksme pēc muzikas daiļrades demokratizācijas, tieksme pakļaut savu mākslu padomju tautas — komunisma cēlās prasībām un interesēm, tieksme pēc politiski aktuāla muzikas satura, tieksme balstīt savu daiļradi uz latviešu un krievu klasikas labākajām tradīcijām — ir parādības, kas aizvien pārliecinošāk izpaužas latviešu padomju komponistu lielākās daļas darbā. Sevišķi svarīga daudzu komponistu pievēršanās masu dziesmai, kuras attīstība pie mums, Padomju Latvijā, ilgstoši atpalika. Tā sāk ienākt aizvien lielāku vietu J. Mediņa, A. Žilinska, A. Liepiņa, M. Zariņa, J. Ozoliņa, P. Smilgas, N. Zolotonosa, J. Liciša, V. Utkina daiļradē.

Jekaba Mediņa «Kantāte par Staļinu», A. Liepiņa «Patriotiskā svīta», vesela virkne kora dziesmu pauž mūsu padomju tautas patriotismu, tās mīlestības un atzinības jūtas lielajam Staļinam. Protams, komponistiem dziesminiekiem vēl daudz darba pie jāra izkopšanas, lai paceitu savu dziesmu idejisko briedumu, saturīgumu, to melodikas pievilcību un iedarbību. Īpašu problēmu rada masu dziesmu teksti. Idejiski pilnvērtīgu, saturīgu, saistošu tekstu trūkums aizvien vēl kavē latviešu padomju masu dziesmas attīstību.

Virkne jaunu skandāru radīta arī instrumentālās muzikas žanros — pūtēju orķestriem, latviešu tautas instrumentiem. Nedrīkst novērtēt šo žanru audzināno nozīmi padomju ikdienas sadzīvē. Tie kuplina pašdarbības repertuāru, palīdz nest muzikas kultūru jo pašos tautas slāņos. J. Mediņa, J. Ivanova, A. Valles, J. Ozoliņa, J. Vitoliņa, I. Kalniņa un citu pūtēju orķestra muzikas autoru uzdevums šai laukā, kas pagātnē bija atstāts pilnīgā novārtā, ienest svaigas tautas intonācijas, mūsdienu dziesmas elpu un pulsējumu. Zīmīgi, ka taisni tautas muzikas žanrā, savā muzikālā choreogrāfiskajā uzvedumā «Apkūlības kolchozā» M. Zariņš parāda pirmo reizi muzikā iemiesotus jaunos Padomju Latvijas lauku cilvēkus — latviešu kolchoznieku tēlus.

Jaunā Padomju Latvijas dzīve meklē savu izpausmi arī simfoniskās muzikas laukā. J. Ivanovs 6. simfonijā pauž jaunās padomju dzīves uzvaru savā dzimtajā Latgalē, parādot gaišo kolchoznieku šodien pretstatā drūmajai pagātnē. Padomju tautas svētku noskaņas atspoguļo A. Kalniņa un V. Utkina uvertīras, A. Skulte ar divām svītām (no baleta «Spēļu, dancoju» un no skaņu filmas «Rainis») apliecina realistisku, konkrētu, programatisku satura izmēģināšanu piecu orķestra muzikā.

Nepiedodami atpalcis pie mums operas žanrs, sevišķi sāpīgi izjūtams operu un baletu trūkums ar mūsdienu padomju saturu. A. Liepiņš strādā pie operas «Pirms Oktobra» (A. Imermana librets), kas stāsta par latviešu revolucionāro strēlnieku piedalīšanos Lielajā Oktobra revolūcijā. N. Grīnfelda operā «Daina» (Fr. Rokpeļa librets) skan vēsturiska tēma par latvju tautas brīvības cīņām pret mūšēnajiem ieinādniekiem — vācu iekarotājiem, XIII gadsimtā. Līdz ar A. Skultes baletu «Spēļu, dancoju» (P. Abolimoja librets pēc R. Jāņa lugas) minētie darbi sola tuvākajā laikā papildināt mūsu muzikas teātra repertuāru. Bet tauta joprojām vēl gaida uz operu, kuras varoņi būtu mūsdienu Padomju Latvijas cilvēki.

Arī instrumentālajā un kamermuzikas žanrā vērojama tieksme uz realismu, satura konkrētību, saskari ar dzīves prasībām un interesēm. J. Mediņa koncerts mežragam ne tikvien aizpilda robu pūtēju instrumentu repertuārā, bet ir zīmīgs ar svaigu tautas intonāciju, dzīves spriegumu ieviešanu šai muzikas laukā, kur gandrīz neierobežoti valdīja tukšs konvencionāls schematisms vai pliekana salkanība. Dzīvajām tautas intonācijām pievēršas L. Garuta un P. Licite kamermuzikas darbos, V. Utkins 4. klavieru sonātā, katrs savā veidā tiekdamijs pēc konkrēta satura izpausmes.

Vis tas liecina par jaunu, realistisku pieeju muzikas jaunradē, par pacelšanās uz zināmu jaunu, augstāku pakāpi Padomju Latvijas muzikas attīstībā.

Padomju Latvijas komponistiem, visiem mūsu muzikas frontes radošajiem darbiniekiem stāv priekšā liels un nopietns pārbaudījums: Padomju Latvijas muzikas skate, kas notiks Rīgā no 15. līdz 22. septembrim.

Ar lielu interesi mūsu komponistu jaunrades skati sagaida visa Padomju Latvijas tauta. Pirmo reizi skaņu mākslinieki visas tautas priekšā parādīs labāko, kas sasniegts muzikas daiļradē pēc VK(b)P CK vēsturiskā lēmuma par operu «Lielā draudzība». Tauta novērtēs, kā muzikas darbinieki prot attēlot padomju dzīvi visā tās daudzpusībā, bagātībā un krāšņumā, cik daļus, idejiski pilnvērtīgu, realistisku skandārus viņi rada. Neatlaidīgi tiekties pēc idejiskas un mākslinieciskas pilnības — nozīmē iemantot padomju tautas cieņu un uzticību. Vienīgi radot saturīgu un daļu muziku, Padomju Latvijas komponisti būs izpildījuši augsto uzdevumu, ko tauta devusi ikvienam padomju māksliniekam.

Vēstule

Mirdza Ķempe

No Uzbekistanas raksta man dzejnieks:
«Asalom, Mirdza-chanum! Esiet tūkstoškārt sveika.
Ja brālības ceļš ved no sirds uz sirdi,
Tad attālums ir tikai teika.
Lai visuma spoguļi: saule, mēness un zvaigznes
Jums manas draudzības sveicienu aiznes
Un gaismas straumēm lai jūsu ziedošo zemi tie dzirda.
Pār jūrām un tukšniešiem lidojot, nācāt jūs dzimtenē manā,
Kur arī ziema ir pavasars — padomju Uzbekistanā.
Jūs dzirdējāt arīku bērnišķās čalas kokvilnas laukos
Un ēdāt piouvu uzbeķu izkalts metala traukos.
Uz Samarkandu zelta ceļš atvērts jums tapa,
Tur stāvējāt jūs pie Timura zaļganā nefrita kapa.
«No pasaules aizēj, pirms tā aiziet no tevis»,
Kā paredzot nākotni, kāds tam ir uzrakstu devis.
Kvēl tukšnešu smiltīs magones sērtas kā asins,
Ko lēja te chanu un šachu zobeni asi.
Bet pasaulē aiziet no tiem. Dziesit kapeņu mirdzums blāvi
Pār mirušiem valdniekiem — paaudžu postu un nāvi.
Nu Hamrakula brālīgie dārzī paceļas tukšnešu svelmē.
Tos redzējāt jūs, un atspulgs Ferganas kanāla dzelmē.
Jūs Latvijas saulē tagad sev rotājāt galvu
Ar ziediem apvītu cepuri — uzbeķu meiteņu balvu.
Jums patika viņas — vairs parandā nēsēd tām vaiņu,
Pret jūsu zilajām acīm tās pacēla skatu tumšu un maigu.
Zem viņu nīprām un brūnganām plaukstām
Jūs redzējāt audumos dzirkstošas pavīksnās plaukstām,
Un zīda vērpeja taurenis trīsēja jums uz rokas.
To nēmat sev līdz un zaru no dāzdas — mīlas smaržīgā koka.
Jums sūtu dzejas es savas: «No austrumiem nāku»
Un «Uzbekistanas uguns». Jaunas rakstīt es sāku.
Jūs iemīlēt spējāt lielā Navoju dzeju,
Tad manējā ieraugiet brīvā uzbeķa seju.
Pie mums vienmēr gaidīta būsit. Asalom Mirdza-chanum!
Raiņa dzimtenei nododiet draudzības sveicienu manu.»

Literatūra
un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1949. G.

4. SEPTEBRĪ

Nr. 36 (242)

Pirmo dienu skolā

Foto B. Tiknuss

Mācīties

A. AUSKIS

Pirmajā septembrī sākās jaunais mācību gads visās skolās. Sākas jauns ražena darba posms tautas izglītības druvā.

Sai lielajā dienā, kad skolēni no jauna vērsās mācību grāmatās un izdrija pirmos ierakstus burtnīcās, viņiem atgādināja biedra Staļina dedzīgo aicinājumu jaunatnei: «...mācīties, mācīties, mācīties visneatlaidīgākā kārtā.»

Padomju vara nodrošināja tiesības uz izglītību visiem pilsoņiem. Padomju vara ar likumu noteica, ka visiem bērniem no 7 gadiem jābūt skolā. Padomju vara pie tā neapstājās. Pienāks laiks, kad vispārējā obligātā izglītība pie mums būs vidusskolas izglītība. Vairs nav pārspīlēti teikt, ka tāds laiks pienāks pēc nedaudz gadiem. Tādu prasību izvirza Padomju zemes saimnieciskās un kultūras dzīves attīstības straujie tempi, milzīgais uzplaukums visās dzīves nozarēs.

Lai kur strādātu padomju cilvēks, visur viņam nepieciešami arvien lielāki zināšanu krājumi, visur viņa darbs arvien ciešāk saistās ar jaunākajiem zinātnes sasniegumiem. Robežas iznīcināšana starp garīgo un fizisko darbu pie mums vairs nav tālas nākotnes problēma, — to esam sākusi risināt jau šodien. Mūsu rūpniecības un lauksaimniecības pirmindnieku darbā tas izpaužas jo spilgti.

Padomju cilvēkam jābūt augsti izglītotam cilvēkam. Par to domā skolotāji, sagaidāmi pašus mazākos bērnus, kas pirmo reizi pārkāpj skolas sliekšni, par to domā mācību spēki augstskolās un tehnikumos, sagatavodami specialistus dažādās nozarēs.

— Mācīties! — atsauksšanās šim aicinājumam reizē ir apliecinājums, ka izpildīsim lielos uzdevumus komunistiskās nākotnes veidošanā.

Padomju dzīves apstākļos mums grūti iedomāties skolas vecuma bērnu, kurš neapmeklētu skolu. Vai tā bija arī agrāk, buržuaziskās varas laikā, Latvijā?

Nesen «Literatūras un Mākslas» slejās lasījām fragmentu no bērnu un jaunatnes literatūras konkursā godalgotā Olgas Ģermanes darba «Pionieru vadītājas piezīmes». Lūk, daži teikumi no tā: «Atceros, cik nelāgi bija ap sirdi man, mazai pamatskolniecei, kad citi bērni jau septembrī, oktobrī sēdēja skolā un mācījās, bet man, trūcīgai mazmājiņka meitai, kopā ar tēvu un māti vajadzēja pūlēties visu pavasari, vasaru un rudeni, lai tikai mums visiem trim būtu ko ēst, lai varētu izturēt garo ziemu.» Pamatskolu beidzot, uzpūtīgie saimniekdēli viņai teikuši: «Mēs aiziesim uz vidusskolu un būsīm skoloti ļaudis, bet tu — i nesappo. Kalpone biji un būsi! — Dievs to tā grib, āmen!»

Saglabājušies buržuaziskās varas dokumenti, kas parāda, cik liela tad bi-

juši garīgā tumsa. Uzskīrsim 1938. gadā izdoto grāmatu «Latvijas kultūras statistika» un 89. lappusē atradīsim skaitļus par skolu neapmeklējušiem bērniem 1935. gadā, tautas skaitīšanas laikā. Šie skaitļi rāda, ka vecumā no 7 līdz 14 gadiem skolu neapmeklēja 62.452 bērni. Un tas bija pirms četrpadsmit gadiem — 1935. gadā!

Lūk, drūma ilustrācija pie Olgas Ģermanes atmiņu tēlojuma.

Mums tā ir pagātnes ilustrācija, bet kapitalistiskajās valstīs to redzam ik uz soļa arī šodien.

Lielbritānijas ģenerālštāba priekšnieks feldmaršals Slims š. g. 5. augustā, runādams Ņūki, starp citu teica: «Es nezinu, kas ir slinki, bet katrā ziņā kaut kas noteikti nav kārtībā, jo citādi katru gadu starp jauniesauktajiem armijā nebūtu divi tūkstoši kareivju, kas neprot pat parakstīties.»

Ja feldmaršals Slims to nezina, mēs zinām, kas nav kārtībā. Imperialistiskā Lielbritānijas valdība vairāk domā par jauna kara kurināšanu nekā par tautas izglītību. Tautas izglītībai budžetā paredzēts daudzārt mazāk līdzekļu, nekā kara resoram. 1944. gadā pieņemto likumu par izglītību Anglijā ne-realizē. Valdība dara citu: tā paredzēji atlaist vienu trešo daļu skolotāju.

Mums grūti pat iedomāties, ka Padomju zemē varētu sastapt jaunieci, kas neprot ne lasīt, ne rakstīt. Pie mums analfabetisms izžūd arī starp vecākās paaudzes iedzīvotājiem. Citādi, kā redzējām, tas ir Anglijā, un citādi tas ir Amerikas Savienotajās Valstīs. Ne pārāk sen laikraksts «New York Times» rakstīja, ka otrā pasaules kara laikā bija jānoraida no iesaukšanas ASV armijā 600.000 jauniešu tikai tādēļ, ka tie bija «absolūti analfabeti».

Padomju zemē jauno mācību gadu sākusi visi skolas vecuma bērni. Runājot M. Gorkija vārdiem, mēs gribam visus cilvēkus redzēt par darbu un radošā darba varoņiem, par jaunu, brīvu dzīves formu veidotājiem.

Boļševiku partija un padomju valdība, visa padomju tauta spraudusi skolai uzdevumu — audzināt jauno paaudzi komunisma garā, ieaudzināt viņā komunistiskos principus.

— Bet kas ir komunistiskie principi? — jautāja M. I. Kaļņins 1939. gada 8. jūlijā, uzrunādams ar ordeņiem apbalvotos lauku skolotājus un atbildēja: «Komunistiskie principi, ja tos apskata vienkāršā veidā, — ir augsti izglītota, godīga, progresīva cilvēka principi, — mila uz socialistisko dzimteni, draudzība, biedriskums, humanitate, godīgums, mila uz socialistisko darbu un vesela rinda citu katram saprotamu cildenu īpašību. Audzināšana, šo cildeno īpašību audzināšana arī ir

komunistiskās audzināšanas vissvarīgākā sastāvdaļa».

Komunistiskās audzināšanas lielos uzdevumus skolotājs spēš izpildīt, spēš neuzkrietošā ikdienas ietekmes ceļā bērnu apziņā iesakņot komunistiskos principus, ja viņš pats mācīsies, augs, apgūs marksismu-leninismu.

— Mācīties! Augt un audzināt! — to prasa no skolotājiem mūsu skolu darba nemītīgais uzplaukums.

Jauno mācību gadu mūsu skolas iesāka ļabi apgādātas ar mācību grāmatām. Tomēr nevienā mācību grāmatā vēl nav rakstīts, kādas uzvaras guvusi Padomju zemes rūpniecība pēc kara piecādes pēdējos gados, nav rakstīts par lopkopības attīstības trīs gadu plānu, nekā nav rakstīts par tām svarīgajām domām, kādas A. Fadejevs izteicis nesen publicētajā rakstā «Par literatūru un literatūras kritiku». Bet arī par to jārunā skolotājiem. Kad runā ar skolēniem par Ķīnu, jārunā arī par Tautas Demokrātiskās armijas gūtajām uzvarām, lai gan arī par to vēl neko neatradīsim ģeogrāfijas grāmatās.

Godā pilnie skolotāja darba uzdevumi uzliek pienākumu rūpīgi sekot dzīves attīstībai kā mūsu republikā, tā visā Padomju zemē un visā pasaulē. Skolotājam jāzina mūsu boļševiku partijas politika, savā darbā arvien jāievēro partijas un valdības lēmumi. Darba rezultāti liecina, ka skolotāji to arī cenšas darīt un ievērot.

Ne tikai uz skatuves pāraug Annas Brodeles radītais skolotājs Straume. Dzīvē pārauguši tūkstoši straujmu. Izauguši tūkstoši jaunu skolotāju. Tāpēc arī gadu no gada esam atzīmējuši arvien labākus sasniegumus komunistiskajā audzināšanā un mācību uzlabošanā.

Mēdz teikt: kāds skolotājs, tādi arī skolēni. Jo vairāk skolotājs iedegas mūsu socialistiskās Dzimtenes jauniecsmes darbā, jo kvēlāk viņam līdzī deg skolēni. Vienaldzībai, sastingumam nav vietas padomju dzīvē. Skolas darbam jāpūlēs tikpat spēcīgi kā lielajai cīņai par piecādi četros gados, kā cīņai par kolektivizācijas uzvaras bagātīgajiem augļiem laukos. Skolotāju saime netaupa spēkus, lai to panāktu.

Isi pirms mācību gada sākuma Rīgā notika republikaniskā skolotāju apspriede, pēc tam aprīņķos — skolotāju konferences. Skolotāji atzīmēja pagājušā mācību gada sasniegumus, bet daudz vairāk vērtības veltīja to trūkumu novēršanai, kādi vēl sastopami skolu darbā. Citādi arī nevarēja būt. Padomju cilvēki nekad nesamerinās ar sasniegto, nekad neapstājas uz vietas. Skolotāju nemītīgā trauksšanās uz priekšu, uz jauniem sasniegumiem ļauj droši cerēt, ka jaunajā mācību gadā mūsu skolas gūs vēl labākus panākumus mācīšanās un audzināšanā, nekā tas bija iepriekšējā mācību gadā.

Mācīties! Mācīties visneatlaidīgākā kārtā! Tad darba gads būs ražens.

TRIS DIENAS KOLONU ZĀLĒ

J. SUDRABKALNS

Ukrainietis Litovčenko, Staļina vārdā nosauktā, ar Ļeņina ordeni apbalvotā kolchoza priekšsēdētājs, Kolonu zālē teica: «Sūtdami mani uz Maskavu, kolchoznieki sacīja: pasaki, biedri Litovčenko, Anglijas un Amerikas tautu pārstāviem, ja viņi būs konferencē, lai viņi bridina savu zemju valdības, ka mēs mieru nelūdzam, bet pieprasām un ka miera lietu izšķir un izšķirs padomju laudis savās fabrikās un rūpnīcās, kolchozos un sovchozos, zinātniski pētnieciskos institutos un laboratorijās. Šai lietā mums palīdz un palīdzēs miera draugi visā pasaulē.»

Padomju Savienības Zinātnu akadēmijas prezidents Vavilovs sacīja: «Zinātnē ir varena un bezgalīga. Godīgu, progresīvu cilvēku rokās zinātnē nav šķēršļu. Tā palīdzēs lielā mērā pacelt ļaužu dzīves līmeni visā zemeslodē, tā arī padarīs neiespējamus jauna kara kurinātāju ārpriekšējos nodomus.»

Ievērojamais angļu zinātnieks, Vispasaules miera piekritēju kongresa pastāvīgās komitejas loceklis Bernals teica: «Kur valda kapitalisms, tur zinātnē nerada laimi, bet izposta. Zinātnieks tur pazaudējis savu brīvību, viņš ir savu saprātu zaudējušo saimnieku vergs. Ko darīt? Es dzirdu atbildi visapkārt šai zālē, es redzu to Maskavas ielās, jauno dārzu un parku ziedos, visā gigantiskajā Padomju Savienības celtniecībā. Es dzirdu atbildi akadēmika Vavilova runā, Uzbekijas Zinātnu akadēmijas prezidenta runā, visu Padomju Savienības un tautas demokrātijas, Ķīnas un Korejas pārstāvju runās. Laime iegūstama visu ļaužu kopīgām pūlēm.»

Francū Centralās Afrikas pārstāvis, jau minētās komitejas viceprezidents, nēģeris Gabriels d'Arbusjē teica: «Miera piekritēju ir vairāk nekā miera ienaidnieku! Miera spēki ir lielāki nekā kara spēki!»

Šis domas dažādos vārdos, ar dažādu temperamentu un stilu izteiktas, gan kara postījumu un mierīgās celtniecības skaitļiem atbalstītas, gan dažāda humanisma patosā pacildinātas, dažādās valodās atkal un atkal atskanēja miera piekritēju Vissavienības konferencē Arodbrīdību nama Kolonu zālē. Maskavā. Trīs dienas te kā prizmā, kā varavīksnē sastarāja daudzkrāsainā pasaule. No jauna acim paslīdēja garām nodedzinātās un sagrautas pilsetas: simti tūkstoši krāsmatās pārvērtu mājokļu, nežalēm aizaugušas, atmatās pamestas drūvas, bezgalīgas kapu bedres, bezgalīgas invalīdu rindas, drūmas, asiņainās kara ainas. Skumtās tad iegulās dvēselē ar kapsētas klusumu, bet tikai mirkli, jo dvēselē ar jaunu spēku modās protesta, ciņas

gars. «Varavīksnes» autore Vanda Vasilevska dedzīgi sauca: «Kad mēs šodien runājam par karu, katra dzīslina manā miesā, katra asins lāse manā sirdī, viss, kas manī ir, kļūdz: «Nekad vairst! Nekad vairst!» Es zinu, ka tā sajūt simti miljoni ļaužu, kuriem cilvēks nav lielgabalu gala, nav ekspluatācijas priekšmets, bet pats labākais, pats augstākais dabas radījums un pats vērtīgākais pasaulē.»

Trīs dienas Kolonu zālē dunēja dusmu pērkonu pār trešā pasaules kara kurinātāju galvām, sašutumā un nicināšanā simtu miljonu pārstāvji tiesāja amerikāņu monopolu magnātus un viņu paklausīgos sulaiņus, tumsonīgās un nodevīgās, reakcionārās valdības kapitālisma zemēs. Un trīs dienas kā burvju spoguļi vēras Padomju Savienības mierīgās celtniecības ainas, ritēja nepiedzīvotā entuziasma pilnā darba rosme Vidus- un Austrumeiropas demokrātijas valstīs. Elpu aizrāva padomju ļaužu grandiozie sasniegumi, socialistiskās sacensības kvēle, brīvo ļaužu darba līksme, krāšņās komunisma perspektīvas. Pazudušas daudzas kara postažas, mērķtiecīgā, plānveidīgā ekonomika negriļojas, nepazīst križu, kolektīvā lauksaimniecība uz visiem laikiem padzina badu, jauni varēni pasākumi realizējas visdažādākās dzīves nozarēs. Kenterberijas mācītājs Hjulets Džonsons vairākkārt runāja par padomju plānveidīgo ekonomiku, — miera ceļā, mierīgā darbā tā atrisina visus tos saimnieciskos jautājumus, kas kapitalistiem, personīgās peļņas un pasaules virskundzības tīkotājiem pārcērtami tikai ar kara zobenu.

Neviens cilvēks Padomju Savienībā netīko kara, un visi padomju un ārzemju delegāti sarāva pa šķiedrai, pa pavedienam Volstrita un Sitijas dolāru ķēniņu un viņu algotņu melus par kara briesmām, kas pasaulei itin kā draudētu no austrumiem, no padomēm. Rumanijas Lielās nacionālās sapulces priekšsēdētājs Parchons teica: «Taisni Padomju Savienība vada cīņu par mieru, kulturu un progresu.» Un vācietis Gerhards Eislers sacīja: «Būt Padomju Savienības draugam nūžinē mums, vāciešiem, arī būt vienotās miera frontes piekritējam, un miera fronte neapsaubāmi ir stiprāka par kara kurinātāju nometni.»

Konferences delegāti redzēja savām acīm, dzirdēja savām ausīm, izjuta sa-

vām sirdīm, ka padomju galšās un darbīgās dzīves ietekme līdzinās saules gaismai: viss, kas pasaulē tiecas uz labu un daļu, kas grib dzīvot brīvi un strādāt ražīgu darbu, visi sirdieņi un apspiestie, visi, kas cīnās par brīvību, visas revolucionārās tautu masas pulcējas ap Padomju Savienību, rod spēku padomju saulē. To Kolonu zālē sajūta ikviens padomju delegāts, un šis sajūtais ikvienu mudina ciešāk un apzinīgāk pildīt savus pienākumus, augstāk celt padomju pilsoņa godu.

Trīs dienas Kolonu zālē sajūtām pasaules demokrātisko slāņu, darba ļaužu solidaritāti, sajūtām, ka tā aptver arvien plašākas masas un ka nekādi tumsas spēki to nespēs sagraut. Mēs sajūtām, it kā paši pēkšņi pārceltos vienā vai otrā tālā zemē, kā tautas pulcējas un saliedējas ap saviem revolucionārajiem vadoniem — Klementu Gotvaldu, Kim Ir Senu, Mao Cze Dunu, Enveru Hodžu — katrai ir savs dārgs vārds — un kā tās visas aizgrābtībā un cienā sveicina lielo Staļinu. Trīs dienas Kolonu zālē šalca ovācijas, un tautu pateicība, mīlestība un uzticība apvija miera cīnītāju karognesēja, pasaules darba ļaužu vadona galvu nedziestītiem, zeltainiem stariem, nevistītiem lauriem. Par miera un komunisma karognesēju biedru Staļinu nosauca turkmeņu zinātnieks Nepesovs, un ar šo slavenu karogu mēs gudro skolotāju un dedzīgo cīnītāju ieraugām visas progresīvās cilvēces priekšgalā.

Konferencē rosīgi piedalījās rakstnieki un dažādu nozaru mākslinieki. Ar stingru loģiku un dziļu kvēli, ar skaitļiem, faktiem un sirds asiņām savu plašo referātu izveidoja dzejnieks Nikolajs Tichonovs. Debatēs runāja daudzu padomju tautu rakstniecības un mākslas pārstāvji. Leonīds Leonovs, Mičails Šolohovs, Jakubs Kollass, Aleksandrs Korneičuks, Avetiks Isakjans, Vanda Vasilevska, Antanass Venclova un vairāki citi pazīstami rakstnieki pacēla savu balsi par mieru.

Sirmais armenu tautas dzejnieks Isakjans teica: «Amerikāņu imperialisms vērtē dolāru augstāk, nekā tas vērtē, Dolars Volstritam ir kaut kas mistisks, visvarens, dievišķots. Bet šis visvarens dolars nespēj nopirkt demokrātiskas tautas un godīgu ļaužu humanistiskos ideālus... Imperialistis-

amerika nekā nespēj dot pasaulē. Visa viņas mantība — zārdsēklis. Hitlera šķēpa drumska, pašu šķēpu padomju Armija salauza jau pirms četriem gadiem.» Slavēna prozaiķa Šolohova runa bija vienkārša un īsa, bet izskanēja kā pacilāta un spēcīga vienas elpas dziesma. «Ir mums visdārkākais svētums — Dzimtene un Māte — varenā ērgļu māte. Ir mums arī kolonu ērglis, uz kuru vēršas ne vien mūsu acis, kuru milai nev robežu un uzticībai gala, bet arī visas darba cilvēces skati. Un jūs taču zināt, vienas dzimtas biedri, ka ar tēvu un māti izdzīvīsim dzīvi! Mūsu dzīvi un nākotni ceļam mēs paši!» Savā lieliskajā runā Leonovs teica: «Lielā socialisma ideja cieši iegājusi pasaulē apzinā.» Kareju rakstnieks Timonens pieminēja vācu fašistu nobendēto čehu patriotu Julusu Fučiku, likdams pie sirds viņa brīdinājumu: «Esiet modri!» Sos pašus vārdus skani sauca lielajā sanāksmē Gorkļa kulturas un atpūtas parkā Gusta Fučikova. Šai sanāksmē, kur pulcējās daudzi tūkstoši darba ļaužu, runāja ukraiņu dzejnieks Rijskis un lietuviešu dzejnieks Venclova. Konferencē runāja Padomju komponistu savienības ģenerālsekretars Črenpiikovs.

Viņš teica, ka padomju komponisti cenšas tuvināt muziku dzīvei, dzīvē un pilnīgāk izteikt mūsu valsts socialistisko celtniecību, augsto cilvēcisko morāli, taisnīgo cīņu pret kapitalistiskās reakcijas ļaunajiem spēkiem, cīņu par mieru un laimi. Dedzīga bija PSRS tautas mākslinieka gruzina Choravas runa. Visi zinātnes un mākslas pārstāvji konferencē aicināja savus biedrus ziedot visus spēkus cīņai par mieru, par tautai, dzīvei tuvas, augstām idejām bagātas kulturas uzplaukumu.

Jauks un varens konferences noslēgums bija mīlīgais mītiņš atpūtas parkā. No jauna tur dzirdējām francūžu Zanu Lafitu un itālieti Pjetro Nenni, kas lielās darba ļaužu auditorijas priekšā runāja ar sevišķu dedzību. Pārī koku virsotnēm aizplūda padomju himna, vēstīdama visai pasaulei Padomju Savienības spēku un darba ļaužu ciešo apņēmību aizsargāt un nosargāt mieru.

Jau aizritējusi nedēļa, kopš esmu mājās. Bet atkal un atkal ieraugu mirzdam lustras Kolonu zālē, redzu tribīnē dedzīgu runātāju, sejas, kas nekā vairs neaizmirsīsies. Lūk, prezidiā

blakus sēž Lafits (viņa grāmatas tulkotais krieviski) un d'Arbusjē, francūzis un nēģeris, un, redzams, abi viņi ir lieli draugi, abi cīnās pret Francijas buržuazisko režīmu, pret biumiem un šumaniem, pret Volstrita algotņiem. Viņu acis dzirkst, un tās ir cīņas un brīvības tautu brālības dzirksteles. Kā lai aizmirstu Maskavas rūpnīcas «Kalibr» meistarū Rosijski, ukraiņu kolchoza priekšsēdētāju Litovčenko, gruzīnu artistu Choravu, VLKJS CK sekretari Jeršovu, Ļeņingradas strādnieku Dubiņinu, Ivanovas tekstilnieci Jarigīnu un citus padomju laudis? Ar savu uzdevumu valstisko izpratni, ar savu kvēlo uzticību Dzimtenei, Komunistiskajai partijai, biedram Staļinam, ar savu darba enerģiju viņi pašu padomju cilvēka labākās īpašības. No viņiem jāmācās. Lūk, pazib Vasilevska tēls, un es atkal jūtos šīs ārēji mierīgās sievietes pārliecības uguns aizrauts. Kas cīnās par lielu ideju, tam jādeg. Pjetro Nenni jau ilgi dzīvo pasaulē, bet nepārstāj sajūsmīnāties pats un sajūsmīnāt citus. Ar kādu mīlestību un sirds degsmi bulgariete Dragoičeva runāja par savas tautas vadoni Georgiju Dimitrovu! Albāņu rakstnieks Zini Sako aizrautībā stāstīja par savas tautas uzticību Staļinam, un visus mūs aizrāva viņa citētā albāņu dziesma: «Staļins tā ir visa pasaule, un nav mums labāka drauga kā Padomju Savienība.» Lūk, starpbrīdī prezidiā priekšteļpa staigā staltais Džonsons ar savu tulku, viņa priekšā nostājas mazais korejietis Ho Hons. Dzirdu, korejietis aicina angļu mācītāju Ziemeļkoreju, un angļi smaida un loka galvu. Kā jūra ieļaucas ausīs, kad iedomājos tribīnē kinietī Lin Čjan-juņu — 475 miljoni! Un augstu plīvo Ķīnas Tautas atbrīvotājas armijas karogi, vēstīdami brīvības uzvaru. Šais trīs dienas Kolonu zālē pukstēja pasaules strds. Bija tik priecīgi domāt: «Cik taču dažādas, pagalam atšķirīgas valodas — albāņu, francū, korejiešu, ungaru, armenu, krievu — un cik brīnšķīgi saprotas laudis visās šajās valodās, ja visus viņus iedvesmo vienas domas!»

Entuziasms, uguns patoss ir pacilātu, sevišķi mirkli jaukums un spēks. Kā saglabāsim šo uguni mājās, ikdienas dzīvē? Lai domājam par lielajiem sasniegumiem, kas sasniegti Komunistiskās partijas un biedra Staļina vadībā visās padomju republikās, par kuriem konferencē runāja arī Latvijas Lauksaimniecības akadēmijas rektors Peive (kopā ar PSRS tautas mākslinieku Smilģi viņu ievēlēja Padomju miera aizstāvēšanas komitejā). Tie gūti nemīlīgā un mērķtiecīgā darbā. Lai kāpinām darbu katrs savā nozarē! Darbs cel mūsu Dzimtēnes vareņību, darbs nodrošina mieru.

Dziesmas par Latgales vakardienu

JADVIGS MARTS

Par Latgali rakstījuši daudzi. Latvias buržuaziskajā literatūrā bija radusies vesela rinda Latgales «pazīņņu» — vieni rakstīja zinātniskas operas par slavēnajām «eipatnībām», iedzintot šausmās metropoles salonu publiku, otri sacerēja liriskas dziesmiņas par ezeriem un līnu druvām, citi radīja lielus romānus, mēģinot atklāt Latgales cilvēka «noslēpumaino» dvēseles dzīvi. «Trešās zvaigznes» aprakstītāju redzamākā pārstāva Adolfa Ersa darbos Latgalē — mistikas un eksotisma zeme. Cilvēki tur galvenokārt nodarbojas ar to, ka klanas krukāms priekšā, bučo mācītāja roku un skaita pārtarus. Tas viņus dara laimīgus un apmierinātus.

Visās šīs skaļās rakstīšanas mērķis bija falsificēt patieso lietu stāvokli Latgalē, kur darba ļaužu nabadzība un posts bija vēl lielāks nekā pārējos Latvijas apvidos un kur ar katru dienu arvien vairāk pieauga tautas masu revolucionārā neapmierinātība ar pastāvošo buržuazisko iekārtu.

Pašas Latgales inteliģences pārstāvji, kas pievērsās rakstniecībai, sākot ar baznīckungu Franci Trasumu un beidzot ar «atjaunotās Latvijas» ideoloģijas kalpiem Albertu Sprūdzu un Jāni Klīdzēju, pa laikam redzēdami darba ļaužu grūtos dzīves apstākļus, izskaidroja tos ar pašu ledzīvotāju tumsību un neziņību un nevis ar socialās iekārtas netaisnīgumu. Viņi aicināja savus tautas brāļus izglīties, apgūt gara gaismu, piekopt modernākas lauksaimniecības metodes, iegūt augstus amatus. Viņu ideāls bija Vidzemes un Kurzemes budžu lielsaimniecības, banku direktoru un ministru vietas. Pa starpām Rozalija Tabine (Naalzmērstule) un baznīckungs Pēteris Apšīnīks sacerēja dievbijīgus pantus un dažādas «bildītes» no svēto mocekļu dzīves, Jurs Pabērzs — salkani romantiskus dzejoļiņus par nosmiņšiem salmu jumtiem un klusām mežu ainavām. Tomass Selickis, Jōns Sīlkāns, Jezups Cakuls un citi, viens veiksmīgāk, otrs vājāk cenzdamies atdarināt galvalpīlētā dekadentus, dziedāja par «skumjām un

sāpēm, kas pasaulē valda», par zvaigznēm un mākoņiem, dievmāti un mūžīgo dzīvošanu debesīs. Fašistiskās Latvijas gados bija radusies prāva plejāda jaunu «talantu», kas piepildīja Rīgas archidiecēzes kurijas financētos kalendārus un žurnālus («Zīdūnis», «Saulēite», «Katōļu dzīve») ar visai nožēlojamu dailliterāru, kuras vienīgais nolūks bija paust katoliskā jezuitisma un fašistiskā nacionālisma ideoloģiju. Visā šai «literatūrā» nebija neviena panta, kurā nebūtu cildināta baznīca un viņpasaule, bet stāstos un lūdzinās darbojošos personu saraksts sastādījās no draudzes prāvesta, viņa kalpones, varģanista un pāris špaltinīcām.

Tāda isos vilcienos bija Latgales literatūra buržuaziskās un fašistiskās Latvijas laikā. Tā ne tuvu neatspoguļoja reālos dzīves apstākļus Latgalē, tai nebija nekā kopēja ar Latgales darba ļaužu patiesajām domām un centieniem.

Vienīgais, kas sajukuma un reakcijas gados iedrošinājās drosmīgi pacelt atmaskotāja un cīnītāja balsi Latgales literatūrā, bija Seimans Putāns. Nekas sen Latvijas valsts izdevniecības apgādā iznākusi viņa dzeju izlase.*

Seimans Putāns — darba tautas dzejnieks. Savās dzejās viņš realistiski patiesīgi atspoguļo Latgales nabadzīgās zemniecības, strādnieku, kalpu un bezzemnieku posta pilno dzīvi kapitalisma apstākļos. Kādā dzejoli «Latgolai», kas gan nav ietilpināts šai krājumā, viņš raksta:

Rudīns, pavasars, zima vai vosora,
Gurdāis vokors, vai spērdzīnūšs reits, —
Tikai osoras, osoras, osoras
Tev nu acim, ak citēja, kreit.

Daudz asaru un sviedru lējis Latgales darba cilvēks, gan savu trūcīgo saimniecību kopdams, gan pie budžiem peļņā iedams. Dzejnieka uzdevums bez jebkādiem izpušķojumiem atļotot vienkāršās tautas dzīvi. Atkārtoti deklarēdams savu dzejnieka credo (dzejoli «Dzejnikam», 1924.), Seimans Putāns

saka: pietiks sapnot par zvaigznēm un raudzīties, kā pukites plaukst; dzejniekam jāiet tur, kur līst asaras un dzirdami vaļdi, viņam jāiet pie izsalkušajiem un apspiestajiem un jāsej tur brīvības sēkla, viņa pienākums stiprināt gurdenos un iedegt viņu sirdis svēto uzvaras cerību.

Izšķiroša nozīme Seimana Putāna dzīvē un daiļradē ir Oktobra socialistiskajai revolūcijai. Kopš tā laika viņam nav neviena dzejoļa, kurā viņš būtu atkāpies no šī principa. Viņš rāda šuvēju, kas, caurām dienām un naktīm strādādams, var nopelnīt tikai nabadzību un badu. Viņas galīgā alga ir dilonis un mūžīgais miers — nāve. Pēc tam atnāk nama īpašnieks un izmet uz ielas viņas atstātos bērņus. Aprakstīdams kādas pilsētiņas nomales ielu ar tās pussakrītūšajām būdelēm, kurās dzīvo nabadzīgi laudis, dzejnieks vienkāršiem, skopiem vārdiem atsedz trāģisku ainu: ne par velti, — viņš saka, — šī iela nosaukta par «Kapsētas ielu» — liekas, tiešām it kā cilvēki tikai pagaidām te būtu apstājušies un

Pacīteigi rindā gaida
Dreizōk tikt pi kopsātas.

Lūk, — ar kulj plecā aiziet meklēt peļņu pie budžiem Latgales darba rūķis. Visu vasaru saulē un lietū vergojis, rudenī tikpat tukšām rokām atgriežas mājās. Ar ko lai viņš iepriecina cietējus bērņus un izsalkušo ģimeni? Izstaigājis pats gan strādnieka un bezdarbnieka, gan kalpa gaitas, viņš ar pilnām tiesībām un atbildību kādam savam dzejolim var likt bargi apsūdzozo virsrakstu: «Mes, bolti vergi» (1932.):

Boltī vergi mes dzimtinē sovā,
Buržuji izšyc myusus un mūka.

Vysur dzērjami ir myusu vaidi:
Greznōs pilsātōs, bogotūs laukūs.

Dzejoli «Bogotnikam», it kā sarunādamies ar to, dzejnieks saka: es ilgi domāju, kādā ceļā tu tiki pie mantības; tagad, padzīvojis pats pie tevis par laukstrādnieku, zinu — tu kļūvi

bagāts, izkalpinādams un izsūkdams savus kalpus, mūsu sviedrus un asinis tu pārvērti zeltā!

Putāns neapmierinās ar to vien, ka rāda dzīvi tādu, kādā tā ir; viņš stāsta par labāku nākotni, cīnās pats un aicina uz cīņu citus — pret apspiedējiem, par taisnību, par laimīgu dzīvi. Visiem dzīves pabērpiem, visiem nabagiem un izsalkušajiem, visiem apspiestajiem darba ļaudīm jābeidz klanīties liekēžu un varmāku priekšā, lūdzot no viņiem kapelku; tikai cīņā un vienotībā paverģotie var izkarot sev tiesības, tikai cīņa nesīs galu visām raizēm un bēdām. Asaras nelīdz:

Draugs! osora slēp,
Kaut dvēsele raud,
Kaut dzeive mums pōrōk ir skorba!

Jo osoras, draugs,
Mums nadūd nikō,
Mums laime tik cietā un dorbā.

Tad dūsimēs tur,
Kur cietā un dorbs.

Sis cīņas motīvs skan cauri visām Seimana Putāna dzejām. Gan brīžiem liekas, ka «pasaulē ļaunums viņ volda, nav taisnības dzīvē nikur», gan dažreiz: «nav spēka nī valdeit, nī osoras līt: sōp sirds, grīzās golva», — dzejnieks nezina «kū darēt, kur it?» — taču tie ir tikai īsi brīži, tie ātri pārskrien kā pavasara salnas. Viņš atkal cer, ka nāks diena, kad vienreiz beigsies svešu sviedru izsūķšana, pazudīs visu sugu zirnēķļi, pienāks istā, gaišā brīvība. («Es ceru»). Visaugstākais vīrs zemes ir cīņa par taisnību un viņa labākais novēlējums draugam ir: ja vajadzīgs, bezbailīgi ziedot šai cīņai pat dzīvību. Šķiras ienaidniekiem viņš drosmīgi pasaka:

Kaut pagaidam mes asam naspēceigi,
Kaut vara rūkās vēj ir tiranīm, —
Nōks laiki... un tad atribeibas olkā
Mes jysu varu drupus satriksim!

Tie laiki nāks — par to dzejnieks ir pilnīgi pārliecināts, tāpēc, ka nevar taču aizliegt pūst vējam, ne apturēt sauli. («Apspiedējam» 1925.)

Tie laiki nāks! — pilnā balsī dzied dzejnieks. Baznīckungu un policisti mēģina viņam atņemt balsi, viņu ne vienreiz vien iemet cietumā. Tas tomēr

* Seimans Putāns. Dzejas. Latvijas valsts izdevniecība, Rīgā, 1949.

KINO

KONSTANTINS ZASLONOVS

Grupa vadošu Dramas teatra mākslinieku pie Maskavas Akademiskā Dailes teatra

GATAVĪBAS APLIECĪBA

Dramas teatra viesizrādes Maskavā ir lielākais notikums visā teatra 30 gadu ilgajā pastāvēšanas laikā. Mūsu izbraukums uz Maskavu nebija tikai viesizrādes šā vārda parastajā nozīmē. Tas bija radošs ziņojums socialisma zemes galvaspilsētas sabiedrībai, tas bija eksamens, kurā mūsu darbu vērtēja stingri, bet taisnīgi un augstākā mērā kompetents lietpratējs — Maskavas publika un Maskavas mākslas darbinieki.

Ar pilnām tiesībām varam teikt, ka stingro eksamenu esam izturējuši, ka Dramas teatris un visa latviešu teatra kultūra pierādījusi savu briedumu, apliecinājusi, ka tā stingri nostājusies idejiskās, dziļi partejiskās socialistiskā reālisma mākslas pozīcijās.

Dramas teatra vēsture, tā attīstības ceļš ļoti spilgti raksturo padomju varas, boļševiku partijas rūpes un gādību par kultūras uzplaukumu. Padomju vara bija tā, kas pirms 30 gadiem mūsu teatru nodibināja. Padomju vara bija tā, kas teatru atbrīvoja no pazemojošās kalpošanas buržuāzībai, kas palīdzēja aiztriekt no mūsu skatuves mietpilsonisko sasmakumu, idejisko nabadzību un zemošanas ārzemju izkurtējušās «mākslas» priekšā, ko mums mēģināja uzlikt buržuāziskie valdītāji un viņu saimnieki. Padomju vara bija tā, kas pavēra ceļu uz socialistisko realismu, uz krievu teatra labākajām tradīcijām, uz mākslu, kas nacionāla formā un socialistiskā saturā. Padomju vara bija tā, kas apbruņodama mūs ar pareizu mākslas un tās uzdevumu izpratni, pavērusi latviešu teatrim neierobežotas attīstības perspektīvas. Visa tā rezultātā esam izauguši tik tālu, ka divi latviešu teatri varējuši spēlēt pasaules labāko teatru pilsētā Maskavā un spēlējusi tā, ka šodien varam teikt: latviešu teatra māksla ir ieguvusi gatavības aplieci, sasniegusi to savas attīstības brieduma pakāpi, no kuras ved ceļš uz mākslas visaugstākajām virsotnēm. To, lūk, latviešu teatrim, visai mūsu tautas nacionālajai kultūrai devusi padomju vara, boļševiku partija, biedrs Staļins. Tāds ir svarīgākais konstatējums, kuru varam izdarīt tagad, kad viesizrādes Maskavā ir noslēgušas.

Ar visdziļāko gandarījumu Dramas teatris apzinās svarīgo lomu, kas mūsu attīstībā bijusi, ir un būs arī nākotnē Maskavas Dailes teatra sniegtajam atbalstam. Maskavas Dailes teatra aktieri un režisori mums palīdzējuši sagatavot vairākus inscenējumus (M. Gorkija «Pēdējie», A. Ostrovska «Vilki un avis», N. Pogodina «Kremla kurants», L. Rachmanova «Nemierīgais vecums»), kas pieder pašam labākajam, ko esam spējuši radīt. Mūsu viesizrādes, kas notika uz Maskavas Dailes teatra skatuves, darijušas mūsu sadarbību vēl ciešāku. Esam saņēmuši solījumu, ka nākamajā sezonā vienu inscenējumu mūsu teatru vadīs maskaviešu režisors.

Viesizrādes Maskavā neaprobežojās ar paša teatra snieguma demonstrēšanu. Uzdevums bija daudz lielāks un atbildīgāks. Mums bija jāpārstāv visa latviešu tautas kultūra, jārada latviešu tautas vēsture un straujā augšupeja padomju varas gados, jāpanāk, lai mūsu inscenējumos maskavieši saskatītu, kā pulsē saimnieciskā, sabiedriskā un kultūralā dzīve Padomju Latvijā. Skatītāju atsauce, presē un mākslas darbinieku apspriedē izteiktās atzīnīgais novērtējums apliecinā, ka galvenajās vilcienos lielo uzdevumu esam izpildījuši.

Ārkārtīgi svarīga loma Dramas teatra tālākajā augšanā būs tiem norādījumiem, ko saņēmām mūsu viesizrādēm veļtājā teatra darbinieku sanāksmē Vissavienības Mākslas lietu komitejā. Dzirdejam daudz atzinīgu vārdus par panākumiem, par atsevišķiem

ALFREDS AMTMANIS-BRIEDĪTIS, LPSR tautas mākslinieks

inscenējumiem un tēliem. Šī draudzīgā atzīnība stiprinās mūsu ticību savien spēkiem, kas ir nepieciešams priekšnoteikums katrā darbā. Dzirdejam arī nopietnus kritiskus aizrādījumus par trūkumiem un kļūdām, kuras pašī nebijām spējuši atklāt. Nav šaubu, ka lietpratīgā kritika auglīgi ietekmēs Dramas teatra turpmākos inscenējumus. Labosim arī savas vecās izrādes. Mākslas lietu komitejas priekšsēdētājs Lebedevs apspriedē paziņoja, ka pēc 2-3 gadiem Dramas teatrim būs dota jauna izdevība viesoties Maskavā.

Dramas teatra kolektīvs izjut patiesu gandarījumu par to, ka Maskavas sabiedrība augsti novērtējusi teatra cenšanos iesaistīt atbildīgā darbā savu jaunatni. Sevišķu atzīnību izpelnījies Veļtas Līnes un Lidijas Freimanes sniegums. Turpmāk jaunās paaudzes māksliniekiem ierādīsīm vēl svarīgāku vietu, jo vienīgi strādājot kopā ar vecajiem teatra meistariem, tiem ir iespējams pilnākā mērā iedziļināties mākslas darbinieku pienākumos. Tādēļ, sava teatra nākotnes vārdā mēs nekad nevaisīsimies uzliect jaunajiem aktieriem vislielākas un visgrūtākās lomas, jaunajiem režisoriem, visatbildīgākos inscenējumus.

Neaizmirstamā atmiņā paliks tikšanās ar biedra Staļina tuvo līdzgaitnieku, PSRS Ministru Padomes priekšsēdētāja vietnieku, Padomju Savienības maršalu K. Vorosiļovu. Izcilā Padomju valsts darbinieka vārdos, ko viņš mums vēlēja, izpaužās Padomju valsts un boļševiku partijas cildenā gādība par latviešu tautu, mūsu kultūru un mākslu. Šī tikšanās deva lielu morālu stiprinājumu, kura ietekme katrā zinā izpaužīsies mūsu darbā.

Viesizrādes pagājušas, gatavības aplieciņa saņemta. Sākas jauns darba cēliens, jauni pienākumi, jauni uzdevumi. Tagad jākopec visi spēki, lai Dramas teatra turpmākajos inscenējumos atspoguļotos Maskavā gūtās atziņas, lai neatkārtotos līdzšinējās kļūdas, lai spilgti jo spilgti kļūtu redzams tas, kas mūsu darbā ir labs.

Droša virziena rādītājs mūsu turpmākajā ceļā būs VK(b)P CK vēsturiskais 1946. gada 26. augusta lēmums par teatra mākslas jautājumiem. Šai lēmumā izteiktos norādījumus esam liikuši un liksim darba pamatā gan repertuaru sastādot, gan šo repertuaru iemiesojot skatuves tēlos.

Maskavā Dramas teatris saņēma uzdevumu pastiprināt sadarbību ar latviešu padomju dramaturgiem, jo mūsu pats svarīgākais pienākums ir parādīt tās grandiozās pārvērtības, kas visos dzīves novados pašlaik notiek Padomju Latvijā. Latviešu tauta pārdzīvo ārkārtīgi svarīgu vēsturisku periodu. Top jauna sabiedrība, veidojas jaunas attiecības cilvēku starpā, aug jauns, labāks, skaistāks cilvēks, socialisma cilvēks, komunistiskās nākotnes cilvēks. Šiem jaunās sabiedrības, jaunā cilvēka tapšanas procesiem jāatspoguļojas mūsu mākslā, tiem jāvalda uz mūsu teatru skatuviem. Mūsu skatītājs ir šis jaunais padomju cilvēks, un viņš grib teatru redzēt sevi un savus līdzgaitniekus. Viņš grib, lai uz skatuves dzīvotu un runātu strādnieks, kuram darbs kļuvis par godu un varonības lietu, kurš strādā nevis tikai tādēļ, lai eksistētu, bet gan tādēļ, ka to liiek viņa apziņa, viņa kvēlā mīla uz socialistisko Dzimteni, viņa lepnums par laimi dzīvot dižajā Staļina laikmetā, viņa ti-

cība komunisma triumfam. Skatītāja prasa, lai uz skatuves uznāktu jaunais latviešu kolchoznieks, zemnieks, kuram sava kaktiņa, sava stūriņa ideja kļūvis savā kaktiņā, sava stūriņa ideja kļūvis savā kaktiņā, tālā pagātnē atstāta, zemnieks, kura mugura valrs nekad nelieksies muižnieka un budža jūgā, cilvēks, kurš uz visiem laikiem kļuvis pilntiesīgs savas zemes saimnieks, kurš uz savu zemi skatās ar valsts darbinieka prātu un vērienu. Mūsu uzticamākais draugs — cilvēks, kas sēž skatītāju zālē, grib, lai teatris rādītu jauno Padomju Latvijas inteliģentu, zinātnieku, skolotāju, studentu, kurš visas savas zināšanas un sirsdzēgsmi veltījis tautas laimei un labklājībai, Padomju valsts spēkam un varenībai. Teatris līdz ar rakstniekiem ir atbildīgs par šo prasību izpildīšanu, par jaunu latviešu padomju lugu radīšanu. Tāpēc darīsim visu iespējamo, lai nākamajā sezonā latviešu padomju dramaturģija būtu pārstāvēta jo kupli.

Viesojoties Maskavā, mēs visā pilnībā izpratām, cik svarīgs jautājums ir aktiera meistariības celšana. Dramas teatra kolektīvs apzinās, ka jauno padomju cilvēku, kura iekšējā pasaule ir nesaldzināmi bagātāka, smalkāka, daudzpusīgāka par jebkura buržuāziskās sabiedrības locekļa iekšējo pasauli, nemaz nav iespējams uz skatuves parādīt ar vecajiem tēlošanas līdzekļiem, paliecot vecajai meistariības līmenī. Tādēļ aktieru audzināšanai vēltīsim vislielāko uzmanību. Jāpanāk, lai ikviena lomā, vienalga, kādu laikmetu tā tēlo, būtu redzams, ka aktieris dziļi izprot ne vien tēlojamo laikmetu, bet arī tagadējā padomju cilvēka attieksmes pret šo laikmetu, lai aktieris būtu nevis pasīvs neitrals atdarinātājs, bet aktīvs sabiedrīks cīnītājs, paskaldrotājs, interpretētājs, propagandists. Šādu tēlojumu sasniegt spēj tikai tāds aktieris, kas nemitīgi ceļ savu meistariību, kas suvereni pārvalda vārdus, kura kustības, vaļstbu spēle, intonācija, prasme saklausīt savu partneru, izkopta līdz tādai pilnībai, kādu sasnieguši lielie krievu mākslinieki. Tad uz skatuves teiktāls vārds atbalosies publikā, tad mūsu lūgās ietvertās idejas nonāks līdz tautai, tad teatris būs izpildījis savu pienākumu, būs kļuvis par spēku, kas mobilizē tautu uz jaunām darba uzvarām.

Lielās krievu tautas brālīgi atbalstīts, Dramas teatris centīsies augstu celt padomju mākslas karogu, uzticīgi kalpot savai tautai, savai socialistiskajai Dzimtenei.

Zaslonova vadībā remontdarbi tiešām

Padomju ļaudis neaizmirst savus dēlus un meitas, kuri ciņā par Dzimtenes brīvību guvuši varoņslavu.

«Belorusiļm» kinostudijas šogad ražotā mākslas filma «Konstantins Zaslonovs», kas šonedēļ redzama uz Rīgas kinoteatru ekrāniem, ir tāds mākslas darbs, kas godina Tēvijas kara varoņus, drosmīgos Baltkrievijas partizānus, kas ikvienā skatītājā ievīlpo pašas cildenākās, pašas tīrākās Dzimtenes mīlestības jūtas. Filma vēltīta slavēnā Baltkrievijas partizāna Padomju Savienības Varoņa Konstantina Zaslonova piemīņai. Scenariju autors A. Movzons veidojis vadotie, no vēsturiskiem materiāliem par leģendārā partizānu vadoga ciņu gaitām.

Inženieris Konstantins Zaslonovs pirms kara bija Oršas dzelzceļa depo priekšnieks. Tas ir svarīgs ceļu mezgls, kam jo milzīga nozīme bija arī Tēvijas karā, sevišķi laikā, kad vāciešu kara pūļi laužās uz Maskavu.

Toreiz Padomju Informbiroja ziņojumos bieži lasījām Oršas vārdus. Tās bija gan ziņas par to, ka mūsu aviācijas bombardējusi šo dzelzceļa mezglu, gan par to, ka kaut kur Oršas tuvumā atkal no slīdēn nolaišs kāds ešelons ar tankiem, municiju, zaldatiem. Konstantina Zaslonova vārdus toreiz nepieņminēja. Zinājām tikai vienu; tur, ienaidnieka aizmugurē, ciņās padomju patrioti. Tagad mēs zinām, ka viens no tiem, kas vadīja diversijas uz dzelzceļiem Oršas tuvumā bijis inženieris Konstantins Zaslonovs. Filma «Konstantins Zaslonovs» ir stāsts par viņa varonīgām, stāsts par padomju patriotu bezbailīgo ciņu dziļi ienaidnieka aizmugurē.

No Oršas Konstantins Zaslonovs atkāpjas reizē ar pēdējām Padomju Armijas daļām. Bet viņš labi saprot kāda izcila nozīme svarīgajam ceļu mezglam vāciešu uzbrukuma plānos. Zaslonovs lūdz Baltkrievijas K(b)P CK atļauju organizēt partizānu vienību un doties atpakaļ uz Oršu.

Jau kopš pirmajām Tēvijas kara nedēļām Baltkrievijā darbojas partizānu vienības nelegālās partijas komitejas vadībā. Oršas apgabalā partizānu kustību vada apgabala komitejas sekretārs Korens. Konstantina Zaslonova vadītā grupa pāriet frontes līnijā un stājas viņa ricībā. No partizānu apmetnes Zaslonovs viens pats dodas uz Oršu. Lai iekļūtu dzelzceļa mezglā un varētu tur brīvi rīkoties, Zaslonovs ierodas tie vāciešiem un pieskārs darbā.

Ortskomandants Neichauzs gan netic, ka padomju inženieris tiešām grib strādāt pie vāciešiem. Viņš vislabāk Zaslonovu uz vietas nošautu, jo vārds tādēļ, ka šis inženieris nav no vecajiem specialistiem, bet izglītību ieguvis padomju skolās. Ortskomandants zina arī to, ka savā laikā Zaslonovs darījis visu iespējamo, lai nevienš ešelons neuzkavētos Oršā, lai no depo tiktu evakuēts viss līdz pat pēdējam uzgriežnim. Bet dzelzceļu komunikāciju padomnieks Hirts ieteic Zaslonovu izmantot, cerēdams ar viņa palīdzību uzlabot pilnīgi neapmierinošo depo darbību. Strādnieki tīšu prātu sabotē darbus, depo vienmēr rodas sastrēgumi. Padomnieks cer, ka visiem labi pazīstamā inženiera atgriešanās darbā tiks strādniekiem saprast, ka vienīgā izeja ir kalpot vāciešiem. Zaslonovu pieņem darbā.

Lai uzlabotu depo darbu, Zaslonovs pieprasa atbrīvot no koncentrācijas noņemnes tur ieslodzītos strādniekus un pats ierodas izvēlēties vajadzīgos cilvēkus. Tikai divi dzelzceļnieki — ūdens apgādes meistars Surmins un atslēdznieks Semenčins — zina Zaslonova īsto lomu. Pārējie, arī tie, kuri patelcoties viņam atbrīvotā no noņemnes, Zaslonovu ienist, nicina kā nodevēju, dezertieri. Strādnieki neslēpj no inženiera savu naidu. Zaslonovs to smagi izjut. Bet konspirācija prasa visu paciest.

Zaslonova vadībā remontdarbi tiešām

veicas ātrāk, bet kad izlabotās lokomotīves dodas ceļā, kurtuvēs notiek eksplozijas. Klausīdami Zaslonova norādījumiem, strādnieki gatavo speciālas minas, iemaisa tās lokomotīvu kurināšanai iekrautajās oglēs. Tikko no depo izlaistās lokomotīves drīz vien atkal atgriežas remontā, atstājot ešelonus ceļā, sajaucot visus kustības grafikus. Kad šo diversijas veidu vācieši atklāj un tas uz laiku jāpārtrauc, nekavējoties jārod cita iespēja paralizēt Oršas mezgla darbu, jo pašlaik notiek izšķirošās kaujas par Maskavu.

Vecais ūdens apgādes meistars ieteic sasaldēt visu ūdens apgādes sistemu, pats uzņemas veikt šo bīstamo uzdevumu un, to izpildījis, iet bojā. Vācieši sāk nojaust, ka ar diversijām ir sakars arī Zaslonovam un arestē to. Pēc dažām dienām inženieri tomēr atbrīvo, cerēdami Zaslonovu nopirkt par lielāku naudas sumu un ar viņa palīdzību likvidēt visu diversantu grupu.

Mezgls paralizēts. Vācieši cietuši sakāvi pie Maskavas. Oršu bombardē padomju lidmašīnas. Melni mākoņi savīkušies par Zaslonova galvu. Ir tikai viena izeja — doties ar saviem ļaudīm prom no Oršas pie partizāniem un turpināt ciņu kopā ar tiem. Zaslonovu ieceļ par Oršas partizānu vienības komandieri. Viņš vada tautas atbrībejus kaujās. Ar to beidzas filma.

«Man ir trīsdesmit divi gadi un es gribu dzīvot.» — Konstantins Zaslonovs atbild vāciešiem, kad tie jautā, kādēļ viņš atgriezies Oršā. Sajos vārdos ir dziļa jēga, kas izsaka visu padomju ļaužu nostāju Tēvijas kara laikā, kas tie gāja ciņā, ciņā uz dzīvību un nāvi, tādēļ, ka gribēja dzīvot, gribēja, lai dzīvo padomju tauta.

Staļina premijas laureāts V. Družņikovs, kuru padomju ļaudis jau iemīlēja filmā «Teiksmā par Sibīrijas zemi», Konstantina Zaslonova lomā devis jaunu neaizmirstamu tēlu, drosmīgu, pašizliedzīga cīnītāja — padomju patriota tēlu.

Dziļi jo dziļi atmiņā iespējas ūdens apgādes meistars Surmins (V. Dorofejevs) un komjaunietis Dokutovičs (V. Balāsevs), vecais Kropļa (Staļina premijas laureāts PSRS tautas mākslinieks G. Gļebovs) un KPFSR nopelniem bagātais mākslinieks A. Chviļa epizodiskajā apgabalā komitejas sekretāra Korena lomā.

Spilgti, pārlicinoši parādīta arī vāciešu grupa — dzelzceļu komunikāciju padomnieks Hirts (KPFSR nopelniem bagātais mākslinieks G. Mičurins) un Ortskomandants Neichauzs (KPFSR nopelniem bagātais mākslinieks K. Solovjovs). Bieži vien filmās vāciešus rāda kā aprobežotus cilvēkus ar pretīgiem fiziskiem defektiem. Šajā filmā vācieši parādīti citādi. Tie nebūt nav ar pretīgu ārēni, tie nav aprobežoti un taisni šā soliduma fonā jo drausmīgāks, jo spilgtāk redzams ir viņu zveriskums, viņu cilvēknidēju pasaules uzskati un dzīves mērķi, par kuriem Hirts ciniski izsakās: «Manā evaņģelijā teikts: nogalini ikvienu krievu». Ārēji viņi ir tādi paši «džentelmeņi», rūpīgi pieglauzti un iesmaržoti, kā tie, kuri šodien tiksminās par nēģeru līnēšanu jaunajā kontinentā un ar atombumbām hiecas noslaucīt no zemeslodes veco daudzdzietušo Eiropu.

Gribas iebilst pret filmas beigu daļu. Te sabīvēti viens uz otra dažādi ciņu skati, kas atstāj montāžas iespaidu. Te pēkšņi pazūd lieliskais Zaslonova tēls, kuram visā filmas gaitā skatītājs sekojis aizturēto ciņu.

Filmu «Konstantins Zaslonovs» nevar skatīties vienaldzīgi. Tā dziļi satrauc, atsauc atmiņā tās beigās un varonības pilnās dienas, kad vācieši laužās uz Maskavu un visa zeme cēlās to aizstāvēt. Filma modina lepnumu par padomju cilvēka neuzvaramību, par tā neizmērojamo Dzimtenes mīlestību, kas ir pats lielākais, pats varenākais spēks.

I. Priednieks

PSRS MĀKSLAS LIETU KOMITEJĀ

Latvijas PSR Dramas teatra viesizrāžu rezultāti

Maskavā, M. Gorkija vārdā nosauktajā Dailes teatru, notikušās Latvijas PSR Dramas teatra viesizrādes deva iespēju galvaspilsētas sabiedrībai iepazīties ar jaunās padomju republikas teatra kultūras sasniegumiem.

Latvijas PSR Dramas teatris pēdējos gados veicis lielu radošu darbu. Teatra kolektīvs, par kuru uzņēmis šefību PSRS MADT, sekmīgi pārņēmis progresīvās padomju skatuves mākslas tradīcijas un neatlaidīgi apgūst socialistiskā reālisma metodi.

Līdztekus nacionālo autoru lūgām, Dramas teatris sistemātiski uzved krievu klasiku un krievu padomju autoru darbus. N. Virtas lugas «Nāvei nolemto sazvērestība» uzvedums, ko teatris parādīja Maskavā, liecina par radošā kolektīva politisko un māksliniecisko gatavību.

Teatrim ir liela grupa augsti kvalificētu režisoru un aktieru, talantīga teatra jaunatne.

Par visu to tika runāts PSRS Ministru Padomes Mākslas lietu komite-

jas sēdē, kas bija vēltīta Latvijas PSR Dramas teatra Maskavas viesizrāžu rezultātu apspriedēšanai. Mākslas lietu komitejas priekšsēdētājs P. Lebedevs, priekšsēdētāja vietnieks N. Bepalovs, Dramatisko teatru galvenās pārvaldes pārstāvji F. Jevsejevs un B. Rudzejevskis, kritiķi A. Fevraļskis un J. Surkovs runāja par teatra lielajiem un peļņtajiem panākumiem Maskavas viesizrādēs, par to, ka teatris isā laikā leguvis galvaspilsētas skatītāju mīlestību un cieņu.

Daudzīe Latvijas PSR Dramas teatra radošie darbinieki, kas piedalījās sēdē, dzirdēja arī vairākus pārmetumus. Patiesie, labi argumentētie kritiskie aizrādījumi, kas izteikti apspriedē, aicināja teatru turpmāk vēl vairāk uzlabot savu darbu. Latvijas PSR nopelniem bagātais skatuves mākslinieks R. Zandersons pareizi nosauca šo kritiku par tikpat stingru, cik arī labvēlīgu. Starp citu, tika aizrādīts, ka teatris vēl nepietiekami atvēllo svarīgiem notikumiem bagāto savas republikas dzīvi. Tā, pie-

mēram, līdz šim laikam nav uzvesti darbi par Latvijas PSR lauksaimniecības socialistisko pārkārtošanu.

Dažos uzdevumos režisura, kaitējot lūgas idejiskā satura dziļākai atklāšanai, galveno uzmanību vēlti varoņu personīgo pārdzīvojumu parādīšanai. Šis secinājums tika pamatots ar uzveduma «Uguni» piemēri. Teatris nav atradis pareizu atrisinājumu arī uzvedumam «Spaniešu priesteris». Flečera komedijas antiklerikālā būtība izcelta nepietiekami.

Teatrim pārmēta arī to, ka tā repertuarā palaikam uzņemtas idejiski mākslinieciskā ziņā vājas lugas. Par nevēlīgu izturēšanos pret repertuaru liecina D. Slepjanas vājas lugas «Māsas» uzvedums.

Aktieri un režisori A. Amtmanis-Briedītis, V. Baļuna, Z. Katlaps, R. Zandersons, Latvijas PSR Ministru Padomes Mākslas lietu pārvaldes priekšnieks Fr. Rokpelnis savās runās piekrita sēdē izteiktajiem kritiskajiem aizrādījumiem.

PADOMJU FILOLOGU JAUNĀ AUDZE

1948./49. mācības gadu beidzot, Latvijas Valsts universitāte deva Padomju Zimtenelī vairākus desmitus jauno filologu — latviešu, krievu, vācu, angļu un klasisko valodu un literatūru speciālistus, žurnālistus un mākslas vēsturniekus, pavisam 32 cilvēkus. Daļa no viņiem — 16 absolventu — aizstāvēja diplomdarbus un nolika valsts eksāmenus jūnija mēnesī, pārējie aizstāvēja tikai diplomdarbus, bet valsts eksāmenus kārtu rudens eksāmenu sesijā. Šie valodu, literatūras, žurnālistikas un mākslas vēstures jaunie darbinieki savas studijas sākuši 1944. gadā, tūlīt pēc mūsu republikas atbrīvošanas no vācu okupantu jūga, piecus gadus mācījies pēc padomju augstskolas mācību programām un plāniem. Tādā kārtā šie augstskolas kursu beigšie jaunie filologi ir pilnīgāks LUV Filoloģijas fakultātes darba līmeņa kvalitātes rādītājs spoguļis, kurā skatāmi mūsu profesoru, docentu, daudzo mācības spēku un sabiedrisko organizāciju audzināšanas panākumi studiju laikā.

J. NIEDRE

lomdarbu autori studiju laikā bija sabiedriski aktīvi kā komjaunatnes, studentu zinātniskās biedrības un studentu kolektīva locekļi. Šie jaunie filologi būs starp tiem, kuri turpmākā darbā sekmīgi darbosies mūsu padomju zinātnes laukā, attīstot un papildinot to.

Pārējie Filoloģijas fakultātes 1949. gada absolventi bija izstrādājuši viduvējus, pārsvārīti kompilatīvus diplomdarbus, viduvēji, daži pat vāji (Purģalve, Harčenko, Milšteine) atbildēja valsts eksāmenos, bet fakultātes sabiedriskajā un zinātniskajā pētnieciskajā darbā turējās uz atzīmī «viduvējiem».

Kā tādā stāvoklī varēja rasties? Vaina meklējama Filoloģijas fakultātes mācību un audzināšanas līdzšinējā darbā. Pirmkārt, jānosver, ka līdz pat 1948./49. mācības gadam LUV Filoloģijas fakultāte vēl nestrādāja pēc vienotām Vispārējās mācību programām, iztikdama ar pašradītiem «vietējo īpatnību» mācību plāniem, tādā kārtā kavējot studentiem progresīvās padomju zinātnes pilnīgu apgušanu. Mācoties pēc 19. g. s. Vakarēiropas grāmatām, neprotot krievu valodu, studenti diezgan lielā mērā stāvēja sānus no lielās padomju zinātnes. Tagad jau ar 1948./49. mācības gadu fakultāte strādā ne vien pēc vienota PSRS augstskolu mācību plāna, bet jau no pirmās studentu nodarbības dienas sasaista viņus ar visprogresīvāko padomju zinātni, prasot pilnīgu krievu valodas zināšanu.

Otrām kārtām, šā gada Filoloģijas fakultātes absolventu sekmes kavēja tas, ka viņi visā studiju laikā nebija radināti patstāvīgam pētnieciskam darbam, pasniežotiem apmierinoties ar viņu nolosīto lekciju atprasīšanu. Autoru un avotu studijas (literatūra, marksisma-leninisma teorija), kā arī kursa darbu izstrādāšana sāka praktizēt tikai ar 1948./49. mācības gadu, kad šā gada absolventi jau strādāja pie diplomdarbiem. Saprotams, ka nepierādusī patstāvīgi strādāt, absolventiem diplomdarba sarakstīšana un sagatavošanās valsts eksāmeniem, kur jāatbild ar patstāvīgiem zinātniskiem spriedumiem, bija grūts uzdevums.

Treškārt, uz fakultātes 1949. g. absolventu sekmēm atsaucās vēl tas apstāklis, ka viņi pilnus trīs, dažī pat četrus gadus mācījās pie tādiem profesoriem un docentiem, kuri nestāvēja padomju zinātnes pozīcijās. Profesori Dāle, Ellāss, Jansons, Birkerts, Lojs, docenti Bērkalne, Paleviča, Treļkova, Andruzkis, Rumjancevs un Straubergs taču līdz pat 1948. g. paveršam mācīja gan pēc «objektivistiskās», gan «aizgūvuma», gan «kulturvēsturiskās», gan «antimarristiskās» valodu «zinātnes» teorijām, aizrādīdami, kā to darīja, piem., M. Paleviča, kas starp reacionāro idealistu A. Bergsonu un K. Maršala zinātnisko mācību nav nekādas starpības. Vairākus gadus no vietas klausoties psiholoģiju pie reliģiozā profesora P. Dāles, latviešu folkloru un literatūru pie rietumu «zinātnes» sludinātāja J. A. Jansona un A. Bērkalnes, krievu literatūru pie buržuāziskā estētiskā M. Rumjanceva, kas Dostojevskij ceļ pāri Saltikovam-Scedrinam u. t. t., saprotams, ka viena vai pusotra gada laikā pēc atbrīvošanās no agrāko gadu «autoritāšu» gandrīz neiespējami nākt pie valsts eksāmeniem ar pilnu padomju zināšanu apjomu.

Filoloģijas fakultātes 1948./49. mācības gada absolventu vairuma vidējā sagatavotība ir visu šo un vēl dažu citu mazāk nozīmīgu cēloņu gūļa sumējums. Šie cēloņi ir atsegti, un ar partijas, valdības un Universitātes vadības plašu palīdzību fakultāte savu darbu ir pārkārtojusi, nodrošinājusi pret iespējamo smago trūkumu atkārtanos. Auestāzās Izglītības ministrija un mūsu republikas vadība nodrošinājusi fakultāti ar piemērotiem mācības spēkiem, mācību līdzekļiem, iekārtām un grāmatām, fakultātes kolektīvi ir saņēmis audzinošu bolševistisku kritiku par savu darbu un ļoti vērtīgus norādījumus. Ir visi priekšnoteikumi tam, lai nākamais fakultātes absolventu izlaids būtu veiksmīgāks ir skatītājs, ir kvalitatīva zinā. Nav šaubu, ka tā tas arī būs.

Latvijas Padomju rakstnieku savienībā

Žurnāla „Bērība“ iztirzājums

2. septembrī Latvijas Padomju rakstnieku savienības bērnu un jaunatnes literatūras sekcija iztirzāja žurnāla „Bērība“ darbu pēdējos mēnešos. Par „Bērības“ publicētajiem stāstiem referēja E. Damburs, par mākslinieciskajiem aprakstiem — V. Kalpiņš un par dzeju — P. Siļ. Pēc referāta izvērtības dzīvas debātes.

Referātos un debatēs izskanēja doma, ka „Bērības“, kaut arī jau spējusi savu darbu uzlabot, vēl nav kļuvusi par latviešu padomju bērnu un jaunatnes literatūras centru, kur koncentrētos viss labākais, ko šaj žanrā spēdot Padomju Latvijas rakstnieki. Žurnāla publicētajos stāstos bieži vien jūtams, ka autori nepietiekami pazīst skolu un pionieru organizācijas dzīvi.

Tādēļ bērnu tēliem ir standarta nokrāsa, tie ir nedzīvi un nepārliecināti.

Skolu pārstāvji pamatoti norādīja redakcijai, ka publicējamam materiālam jāizstrādā saprotamā, populārākā formā. Pašlaik lielākā daļa „Bērības“ stāstu, tēlojumu, māksliniecisko aprakstu un dzejoļu paliek zemāko klašu skolniekiem nesaprotami.

Apspriedē konstatēja, ka latviešu padomju rakstnieki vēl nav bērnu literatūrai pievērsuši vajadzīgo uzmanību. Vieni joprojām paliek parādnieki mazo lasītāju priekšā. Turpmāk rakstnieku līdzdalība bērnu literatūrā ievērojami jāaktīvizē. Rakstniekiem rosinā jāpiedalās VLKJS XI kongresa lēmumu izpildē.

Gitās

padomju republikās

GATAVOJAS «MANASA» JUBILEJAI

Kirgizijas tauta gatavojas atzīmēt tautas mākslas brīnišķīgā pieminēja — epa «Manasa» 1000 gadu jubileju. Jubilejas sarīkošanai radīta komisija ar Kirgizijas PSR Ministru Padomes priekšsēdētāju I. Razakovu priekšgalā. Sagatavots epa jubilejas izdevums kirgizu valodā.

ATJAUNOTA A. ČECHOVA SKOLA

Taganrogā atjaunota bijušā ģimnazijas ēka, kurā mācījies lielais krievu rakstnieka A. Čehova. Tagad šai ēkā iekārtota skola, kas nosaukta rakstnieka vārdā. Klasē, kurā mācījās A. Čehova, ar skolotāju un skolnieku iniciatīvu ierīkots Čehova muzejs.

GRĀMATU IZPLATĪŠANAS MĒNESIS LIETUVĀ

S. g. 15. augustā Lietuvā sākās padomju grāmatu izplatīšanas mēnesis. Visā republikā grāmatu tirzniecības organizācijas sarīkojušas grāmatu tirzīnus. Grāmatu izplatīšanā aktīvi piedalās padomju aktīvi, skolotāji, komjaunieši. Notiek lasītāju konferences, rakstnieku satapšanās ar lasītājiem, priekšlasījumi par padomju literatūru, par grāmatu nozīmi kultūras attīstībā. Padomju grāmatu propagandai daudzus rakstus veltī republikāniskie un apriņķu laikraksti.

Zarasu apriņķa centrālā grāmatnīca grāmatu izplatīšanas mēnesī apriņķī atvērsi 6 grāmatu veikalus, 10 kioskus, grāmatas izplata arī 180 kolportieri un 4 automašīnas iekārtotie pārvietojamie kioski.

SIMFONISKIE KONCERTI KOLCHOZOS

Moldāvijas PSR Valsts simfoniskais orķestris sarīkojis vairākus koncertus republikas kolchozu klubos. Koncerti notikuši Orgeļevā, Sinžerejā, Telenētos un daudzos citos ciemos. Orķestru un solistu klasiskais repertuārs un padomju komponistu darbu atskaņojumi gūst lielu piekrišanu kolchozniekos.

IGAUNU PADOMJU MUZIKAS DEKADA TALLINĀ

22. septembrī Tallinā sākās igauņu padomju muzikas jaunrades dekada. Tās mērķis iepazīstināt plašākas masas ar igauņu padomju komponistu darbiem, kas sacerēti pēc VK(b)P CK vēsturiskajiem lēmumiem 1948. gada 10. februārī. Programā divi simfoniskie koncerti, kamermuzikas vakars, kora koncerti un masu žanra vakars. Bez tam Valsts teātri «Estonia» izrādīs Stajna premijas laureata E. Kapa baletu «Kalevipoeg» un pirmoreiz Stajna premijas laureata G. Ernesaksa jauno operu «Vētras krasts». «Estonia» koncertzāles fuajē dekadā laikā notiks Valsts filharmonijas, Valsts teātra un Muzikas muzeja rīkotā izstāde «Igauņu padomju muzika pēc 1948. gada 10. februāra».

LABĀKO PLAKATU KONKURSS

Kijevā beidzies labāko politisko plakatu republikāniskais konkurss. Konkurss bija iesniegti 140 darbi. Pirmās premijas piespriedas par plakatiem: «Paldiesim», kas propagandē mežu stādīšanu (mākslinieki L. Džoloss un J. Solovjevs) un «Ne traucē» — par tēmu «PSRS cīņā par mieru, pret kara kurinātājiem» (autors G. Bachmutovs).

CEĻ JAUNUS TEATRUS

Sogad sāks celt jaunus teatrus Sevastopolē un Molotovā. Sevastopolē cels dramatisks teātris, kurā paredzētas 800 vietas. Tas atradīsies atjaunojamās pilsētas varones pašā centrā. Cēlnes architektūra atsināda krievu klasicisma stilā. Molotovā cels operas un baleta teātris ar 1200 vietām.

GRUZIJAS MARMORS MASKAVAS CELTNĒM

Gruzija no seniem laikiem slavēta ar augstas kvalitātes marmoru. Tagad Gruzijā darbojas liela marmora anstrādāšanas rūpnīca, kuras produkciju tiešo stariņu sabiedrisku celtnu izdarīšanai Patlaban lielāku daudzumu Gruzijas krāsainā marmora nosūta uz Maskavu. Ar to izdarīs metropolitēna ceturts kārtas staciju «Centralais atpūtas un kultūras parks».

TEĀTRA IZRĀDES KIŠLAKOS

Daudzi Tadžikistānas teātri katru gadu dodas viesizrādēs uz republikas kolchoziem. Nesen no viesizrādēm Vachās ielejas kolchozos atgriezies V. Majakonska vārdā nosauktais teātris. Kokuilnas audzētājiem tas izrādīja lugu «Bez vainas vainīgie» un fragmentus no laikmetīgām luām. Ar koncertiem kolchozos uzstājās Tadžikistānas operas un baleta teātra aktieru grupa un Valsts filharmonijas brigade. Desmit kolchozos viesojās A. Puškina vārdā nosauktais Leninabadas teātris.

Tautas demokrātijas zemēs

Rumānija ceļ socialismu

Ilgais un drūmais ekspluatācijas un apspiestības lauks rumāņu tautas dzīvē uz visiem laikiem izbeidzās neaizmirstamajā 1944. gada 23. augustā, kad, pateicoties Padomju Armijas vēsturiskajam uzvarām, tika gāzts hitleriskā feliktena Antonesku fašistiskais režīms.

No tā laika pagājuši pieci gadi. Šais gados rumāņu strādnieku šķira Rumānijas Darba partijas vadībā izcīnījusi nīknašas cīņas pret imperialistu un viņu feliktenu intrigām, sasprindzināti strādājusi lielā mērķā — socialisma vārdā.

Nekad agrāk rumāņu tauta nav strādājusi ar tādu aizrautību, ar kādu tā strādā pašreiz. Viņa strādā sev, savai dzimtenei, nevis ekspluatatoru saulīnai, kā tas bija veselus gadsimtus.

Dzīve kūsā. Mūsu republika strauji iegūst jaunu veidu; viņa optimistiski raugās uz priekšu, nākotnē.

Mūsu valsts vadošais spēks ir strādnieku šķira ar Rumānijas darba partiju priekšgalā.

Tauta pati lemj savu likteni: pilsētās un laukos valda Tautas padomju pagaidu komitejas. Tās labāk kā jebkas citā zina iedzīvotāju un valsts vajadzības.

Sučavas apriņķi Pagaidu komitejas vadīja zemnieku kustību par augstu ražu iegūšanu; organizēja divreizēju kukuruzas apušināšanu, labības ravēšanu un veica pasākumus, lai savlaicīgi tiktu izremontētas ražas novākšanas inventārs. Teleormanas apriņķī patlaban būvē modernas šosejas un ceļus. Šeit ceļ četrdesmit metrus garu tiltu pār Siu upi. Brašovas apriņķī ar Pagaidu komitejas iniciatīvu pasākta jaunu skolu celtniecība, notiek Zinātnas kurvīetas atjaunošana. Vlaškas apriņķī elektrificē ciemus. Visos šajos pasākumos Pagaidu komitejas atbalsta visa tauta.

Mūsu valsts darba ļaudis zina, ka Rumānijas tautas republikas nākotne nodrošināta, pateicoties nesagraujamai draudzībai ar vareno Padomju Savienību. Rumānijas darba ļaudis bezgalīgi pateicīgi Padomju Savienībai un tās ģenijālajam vadonim, lielajam Stajnam, kas nepārtraukti palīdz mums mūsu gājienā uz socialismu.

Rumāņu tauta iepazīstas ar padomju literatūru, šo pasaulē visprogresīvāko literatūru, kas ar savām saknēm dziļi ietiecas tautas dzīvē. Padomju rakstnieku grāmatas mūsu zemē izplatās simtu tūkstošu eksemplāros, bet padomju dramaturģu lugas ar panākumiem izrādās uz Bukarestas un citu pilsētu skatuveim.

Rumāņu tauta arvien vairāk apgūst padomju zinātni, visprogresīvāko zinātni pasaulē, zinātni, kas kalpo tautai.

Grandiozais dabas pārveidošanas staliniskais plāns mūsu zemē ir bezgalīgas apbrīnošanas priekšmets. Rakstnieks Zeo Bogza uzstājās ar brīnišķīgu referātu par šo temu Rumānijas tautas republikas Zinātnu akadēmijā. Mūsu dzelnieki apdzied šo cilvēces vēsturē līdz šim vēl neparedzēto plānu. Bet staliniskais plāns mums nav tikai poētiskās iedvesmas avots, tas iedvesmo visu tautu uz lielām varonardarbēm cīņā par jaunu, saulainu, laimīgu dzīvi.

Mūsu tauta ar lielu prieku uzņēma Rumānijas Darba partijas un valdības lēmumu par Donavas-Melnās jūras kanāla būvi.

Ir zināms, ka Dobrudža cieš no sausnīem vējiem un izkalst. Mežus, kas kādreiz pārklāja šo provinci, nežēlīgi izcirta laupītāji muļnieki. Dobrudža pārvērtās par izkalstu apgabalu. Vārd «Dobrudža» sāka pielīdzināt vārdam «tuksnesis». Karašu ieleja, pa kuru stiepšies kanāls, kādreiz bija gultne upei, kas savieno Donavu ar Melno jūru. Sini vietā palikuši tikai trūdoši purvi, kas izplata malariju.

Vairākus desmitus kilometru gara kanāla būve — notikums, kam Rumānijas vēsturē nav precedenta. To izraks paštrinātos tempos un tas daudzkārt saīsinās ceļu starp republikas iekšējiem rajoniem un Melnās jūras ostu Konstanci. Pārī Dobrudžai iedeg-

sies jaunās dzīves auzma. Gar kanāla krastiem pārcelsies ziedošas pilsētas un ciemi, izgaiss malarija, bet pateicoties mežu apstādījumiem un apūdepošanai, pazudīs arī sausums.

Nepieciešamību pēc šī kanāla radīja mūsu strauji augošās rūpniecības vajadzības.

Sekmīgi tiek pildīts Rumānijas valsts ekonomiskais plāns 1949. gadam. Plaši izvērtusies socialistiskā saucība. Dažas brigādes uzņēmumos jau pilda oktobra un novembra programmas. Bet ne cīk sen Ziu ielejā Annas Paukeres vārdā nosauktās šahtas ogļračī sviņģi godināja izcilo ogļračī, Darba ordeņa kavaleri Popu Ludoviku: viņa brigāde 7. jūlijā pabeidza gada plānu, un apņēmās līdz gada beigām izpildīt 1950. gada programmu.

Tas, kas pazina mūsu valetī līdz tās atbrīvošanai no fašistiskā jūga, apmeklējot Rumāniju tagad, nepazītu to. Cilvēki kļuvuši citādi. Brīvība atnesa viņiem goda apziņu, vīrišķību, ticību saviem spēkiem.

Kā rakstnieks un žurnālists es vienmēr centos ļabi pazīt savu dzimto zemi. Dažreiz man likās, ka es to pazīstu, bet tagad, apmeklējot atsevišķus republikas rajonus, es bieži nepazīstu tos. Pagājušajā gadā es apbraukāju Maramurešu, kur Salvas-Višeu rajonā cēla dzelzceļu. Grūti aprakstīt visu to, ko es tur redzēju.

Šai provincē, kas atrodas Rumānijas ziemeļos, dzīvo desmiti tūkstoši zemnieku, kuri saglabājuši savas īpašās paražas, savu tradicionālo apģērbu. Tai pašā laikā viņiem nebija skolu, ārstu, nekādu iespēju sazināties ar pārējiem Rumānijas apgabaliem. Un likās, ka tie ir cilvēki, kas dzīvo pagānē. Es zināju, ka jauna dzīve atnākusi arī šai provincē, bet nevarēju iedomāties, ka tik lielas ir šeit notikušās pārmaiņas. Ar Rumānijas Darba partijas iniciatīvu šajā apgabalā uzbūvēts dzelzceļš, kas atdzīvinais agrāk novārtā pamesto valsts rajonu.

Prachovas ieleja slavena ar savām zemes dziļi bagātībām un gleznainiem dabas skatiem. Taču naftu, ko šeit ieguva, izvāzāja rumāņu buržuāzija sākot ar angļu un amerikāņu kapitālistiem, bet šī rajona iedzīvotāji-dzīvoja šausmīgā nabadzībā. Lielā naftas rūpniecības centrā Ploesti nebija ne bibliotēkas, ne teātra, ne kultūras nama. Viss tas uzcelta tikai pēdējos gados, kad tauta saņēma varu savās rokās un nacionalizēja naftas rūpniecību.

Moldavā — bagātā provincē ar nabadzīgiem iedzīvotājiem — uzceltas rūpniecības un fabrikas, patlaban te ceļ lielu naftas attīrīšanas rūpniecību. Gar Prutas upes krastiem nosusināti ievērojami apgabali, kas agrāk bija purvaini, bet tagad dod bagātas ražas.

Tarojagā, Ardjaļas ziemeļos, nesen atklāti bagāti rūpniecībai nepieciešami minerālūdeņu slāņi. Tagad tur ceļ jaunu uzņēmumu. Arī šis apgabals kļūst par lielu valsts rūpniecības centru.

Mūsu valsts plāns paredz radīt vairākus jaunus industriālus centrus. Saskaņā ar plānu, Rumānijā jārada jaunas rūpniecības nozares. Un, lūk, jau tagad mūsu zemē, rumāņu strādnieku un inženieru rokām, uzbūvēts pirmais kombains, pirmā uzlabotā adīšanas mašīna un daudzas citas mašīnas.

Pilnīgi saprotams, ka šai gigantiskajā darbā mums ir daudz grūtību, tas notiek nīknaš cīņu ciņas apstākļos. Taču darba ļaudis pārvar grūtības neatlaidīgi cīņā par plāna izpildīšanu pirms termiņa, bet ienaidnieka pretestību bez žēlastības salauž tauta un tās varas organi.

— Padomju Savienībā, — runā mūsu strādnieki un zemnieki, — Stajns pārveido dabu, lai atvieglotu vienkāršu cilvēku dzīvi. Tai pašā laikā Volstrīta prezidents Trumens un viņa kļīke izgatavo atomu bombas. Padomju Savienība un Stajns — tā ir dzīve. Volstrīta imperialisti un viņu sabiedrotie — tā ir nāve. Mēs milam dzīvi un ienīstam nāvi. Mēs milam PSRS un mīlam Stajnu.

Sos vārdus var dzirdēt mūsu zemes pilsētās un ciemos.

Modernās krievu valodas vārdnīca

PSRS Zinātnu akadēmijas krievu valodas institūts izstrādā modernās krievu valodas vārdnīcu 15 sējumos, kurā ietilps vairāk nekā 230.000 vārdus. Pagājušajā gadā nācis klajā pirmais, nesen nodots iespiešanai otrais šīs vārdnīcas sējums. Pašlaik tuvojas noslēgumam trešais sējuma sagatavošana.

Vārdnīca plaši atspoguļo krievu valodas bagātības. Katra vārda nozīmi ilustrē daudzi citāti no izcili politisko darbinieku, rakstnieku, zinātnieku darbiem un laikrakstiem. Vārdnīcas sastādītāji izmanto institūta kartoteku, kas nodibināta jau pagājušajā gad-

simtā un kura aptver ap 5 miljoni citātu. Pēdējos gados šī kartoteka kļuvusi sevišķi plaša, 85 tūkstoš karītēs fiksēti izvēlumi no bolševiku partijas un padomju valsts vadītāju darbiem. No A. Puškina darbiem ņemti 60 tūkstoši izvēlumi, no A. Gorkija — 35.000, no N. Černiševska — 21.000, no V. Belinska — 15.000. Kartotēkā ņemti arī ap 100 tūkstoš citāti no Solochova, Fadojeva, Pavlenko, Babaļevska un citu izcili padomju rakstnieku darbiem.

Vārdnīcas sastādīšanu veic institūta zinātniskie darbinieki PSRS Zinātnu akadēmijas korespondējošā locekļa S. Barchudorova vadībā.

